

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ. ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ Ή ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΑΓΚΟΣ

Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Email: chzagkos@uoi.gr

ΟΛΓΑ ΤΖΑΦΕΑ

Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Μ.Α., Εκπαιδευτικός ΠΕ02
Email: olgatzaf@gmail.com

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΔΙΑΣ

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλοσοφίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Εκπαιδευτικός, ΠΕ02 και ΠΕ70
Email: georgeladias@outlook.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πρόσφατη ψήφιση του πλαισίου για τα μη κρατικά πανεπιστήμια σηματοδοτεί μια νέα φάση για την ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση της με την κοινωνία και την αγορά εργασίας. Η μεταρρύθμιση εγγράφεται στη διεθνή στροφή προς την ιδιωτικοποίηση και στην πρόσληψη του πανεπιστημίου ως ιδιωτικού αγαθού. Ο νεοεισαχθείς νόμος (ΦΕΚ 5094/2024) θεσμοθετεί την ίδρυση και λειτουργία μη κρατικών ιδρυμάτων υπό την εποπτεία της ΕΘΑΑΕ. Η παρούσα έρευνα αναλύει τον δημόσιο λόγο όπως αποτυπώθηκε στην ανοικτή διαβούλευση (OpenGov.gr), εφαρμόζοντας θεματική ανάλυση περιεχομένου. Τα ευρήματα της διαβούλευσης αποκαλύπτουν ότι υπάρχει μεν μια μειονοτική τάση υπέρ της διεθνούς εναρμόνισης, ως επί το πλείστον ωστόσο εκφράζεται μια κυρίαρχη κριτική σε ποικίλα ζητήματα. Η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων ενδέχεται να ενισχύσει την εξωστρέφεια και την ανταγωνιστικότητα, καταγράφεται όμως σημαντικό έλλειμμα εμπιστοσύνης στην ποιότητα σπουδών, στην

ισοτιμία τίτλων, στη διαφάνεια και την αξιολόγηση, στην ανησυχία για τα εργασιακά δικαιώματα, μαζί με φόβους κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων, εμπορευματοποίησης και ζητημάτων συνταγματικότητας. Κατά συνέπεια, το νεοφιλελεύθερο μοντέλο που τάσσεται υπέρ της ιδιωτικοποίησης δεν προεξοφλεί καλύτερα εκπαιδευτικά αποτελέσματα· αναδεικνύεται η αναγκαιότητα για μελέτη των παραγόντων που επιτάσσουν την ιδιωτικοποίηση, χωρίς να υπονομεύονται οι θεμελιώδεις λειτουργίες του πανεπιστημίου ως θεσμού δημοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Λέξεις-κλειδιά: μη κρατικά πανεπιστήμια, ακαδημαϊκός καπιταλισμός, δημόσια διαβούλευση, ιδιωτικοποίηση εκπαίδευσης

PUBLIC DEBATE AND HIGHER EDUCATION: PUBLIC CONSULTATION ON NON-STATE UNIVERSITIES IN GREECE A NECESSARY REFORM OR A CONTESTED POLICY SHIFT?

CHRISTOS ZAGKOS

*Associate Professor, Department of Philosophy, University of Ioannina
Email: chzagkos@uoi.gr*

OLGA TZAFEA

*PhD (University of Ioannina), M.A., Secondary Education Teacher (PE02)
Email: olgatzaf@gmail.com*

GEORGIOS LADIAS

*PhD Candidate, Department of Philosophy, University of Ioannina
Teacher (PE02 & PE70)
Email: georgeladias@outlook.com*

ABSTRACT

The recent vote on the framework for non-state universities marks a new phase for Greek higher education, refocusing its relationship with society and the labor market. The reform is part of the international shift towards privatisation and the perception of universities as private assets. The newly introduced law (Government Gazette 5094/2024) establishes the foundation and operation of non-state institutions under the supervision of the Hellenic Authority for Higher Education. This study analyzes the

public discourse as reflected in the open consultation (OpenGov.gr), applying thematic content analysis. The findings of the consultation reveal a minority tendency in favor of international alignment but mainly express a dominant criticism on various issues. The establishment of non-state universities may enhance extroversion and competitiveness, but there is a significant lack of confidence in the quality of studies, the equivalence of degrees, transparency and evaluation, concern about labour rights, along with concerns about social and spatial inequalities, commercialization, and constitutional issues. Consequently, the neoliberal model that favors privatization does not guarantee better educational outcomes; highlighting the need to study the factors that drive privatization without undermining the fundamental functions of the university as an institution of democracy and social justice.

Keywords: non-state HEIs, academic capitalism, public consultation, privatization of education

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση, από τη δεκαετία του 1990 και εξής, προκύπτει ως άμεση απόρροια των φιλελεύθερων εκπαιδευτικών πολιτικών που επέβαλαν φιλελευθεροποίηση, ιδιωτικοποίηση και αγοραία ρυθμιστικά σχήματα στη λειτουργία των πανεπιστημίων, οδηγώντας σε εκρηκτική παγκόσμια επέκταση των ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Hafeez & Mayah, 2024· Altbach, 2016· Levy, 2018). Σε ιδεολογικό επίπεδο, κυριάρχησε η σύλληψη του πανεπιστημίου ως ιδιωτικού αγαθού, ενταγμένου σε νεοφιλελεύθερα πρότυπα οργάνωσης με έμφαση στην ανταγωνιστικότητα, την αποδοτικότητα και την προσαρμογή στις λογικές της αγοράς (Σταμέλος, 2020· Ball, 2012).

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις λιγοστές ευρωπαϊκές χώρες μαζί με τη Δανία και το Λουξεμβούργο, που διατηρούν αποκλειστικά δημόσια πανεπιστήμια. Στην ελληνική επικράτεια λειτουργούν 24 δημόσια Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) ως ΝΠΔΔ, πλήρως αυτοδιοικούμενα, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και με κύρια χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό. Καθοριστική τομή συνιστά η πρόσφατη ψήφιση του νόμου «*Ενίσχυση του Δημόσιου Πανεπιστημίου – Πλαίσιο λειτουργίας μη κερδοσκοπικών παραρτημάτων ξένων Πανεπιστημίων*» (ΦΕΚ 5094/2024), ο οποίος για πρώτη φορά θεσμοθετεί την ίδρυση και λειτουργία μη κρατικών πανεπιστημίων. Τα ιδρύματα αυτά, εποπτευόμενα από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ), χρηματοδοτούνται από ίδιους πόρους, δωρεές, χορηγίες, δίδακτρα και λοιπές δραστηριότητες και υπάγονται σε αυστηρούς μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας και οικονομικού ελέγχου, όπως ορίζει το θεσμικό πλαίσιο.

Η συνταγματική κατοχύρωση της δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης (άρθρο 16) αποκλείει την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων· η τρέχουσα μεταβολή με την ψήφιση του εν λόγω νόμου σηματοδοτεί ιστορική στροφή με άμεσες επιπτώσεις στις σχέσεις πανεπιστημίου-κοινωνίας, αγοράς εργασίας και οικονομίας. Στον δημόσιο διάλογο αναζωπυρώνονται οι αντιπαραθέσεις περί κοινωνικής αποστολής του πανεπιστημίου, τονίζεται η σύγκρουση γύρω από το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των ιδιωτικών πανεπιστημίων (Kremmyda, 2013), ενώ η διεθνής βιβλιογραφία αναδεικνύει τόσο τη σύγκλιση δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης προς αγοραίες λογικές (Altbach, 2016· Levy, 2018· Marginson, 2018· Psacharopoulos, 2003) όσο και την ιδεολογική αντιπαράθεση μεταξύ νεοφιλελεύθερης και κοινωνικο-προσανατολισμένης θεώρησης (Kromydas, 2017· Brown, 2013, 2020).

Στο ανωτέρω πλαίσιο, η παρούσα μελέτη καταγράφει και ερμηνεύει τις θέσεις που διατυπώθηκαν στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Υπουργείου (OpenGov.gr) κατά τη δημόσια διαβούλευση για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, φωτίζοντας τους παράγοντες που μετασχηματίζουν τη δημόσια ανώτατη εκπαίδευση σε καθεστώς μικτής ή ιδιωτικής παροχής.

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΔΡΥΣΗ ΜΗ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ: ΣΥΓΚΛΙΣΕΙΣ, ΡΗΞΕΙΣ, ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Στην πορεία του χρόνου η εκπαίδευση καθιερώθηκε ως δημόσιο αγαθό με εγγενή αξία – τόσο ως μορφωτική επένδυση όσο και ως μηχανισμός κοινωνικοποίησης. Η επικράτηση της θεωρίας του ανθρώπινου κεφαλαίου από τη δεκαετία του 1960 (Schultz, 1961· Becker, 1964) συγκρότησε τον κεντρικό άξονα των εκπαιδευτικών πολιτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, προβάλλοντας την επένδυση στην εκπαίδευση ως οδό κοινωνικής ανόδου, υψηλότερων απολαβών και συνολικής οικονομικής μεγέθυνσης – άρα και ως ιδιωτικό όφελος, αλλά και ως μοχλό παραγωγικότητας.

Στο απότοκο αυτής της παραδειγματικής μετατόπισης εδράστηκε η ιδιωτική εκπαίδευση, θεμελιωμένη στην αξίωση της «επένδυσης» στη μόρφωση, στη λογική της απελευθέρωσης της αγοράς και στην ενίσχυση του ανταγωνισμού. Η θεωρία του ακαδημαϊκού καπιταλισμού περιγράφει τη μετατόπιση των πανεπιστημίων από θεσμούς κοινωνικής αποστολής σε μορφώματα με σαφή επιχειρηματικό προσανατολισμό. Οι Slaughter και Leslie (1997) εισάγουν τον όρο, τεκμηριώνοντας τη διαπίστωση ότι η υποχώρηση της άμεσης κρατικής χρηματοδότησης ωθεί τα ιδρύματα στην άντληση πόρων μέσω διδάκτρων, ανταγωνιστικών ερευνητικών προγραμμάτων και συνεργασιών με τη βιομηχανία. Οι Slaughter και Rhoades (2004) επεκτεί-

νουν το σχήμα, δείχνοντας ότι τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης λειτουργούν σε υβριδικό καθεστώς κράτους-αγοράς, όπου η δημόσια πολιτική παράγει κίνητρα αγοραίων πρακτικών. Κατά τούτο, ενισχύονται η εμπορευματοποίηση της έρευνας, η αξιοποίηση πατεντών και spin-off εταιρειών, η ίδρυση παραρτημάτων στο εξωτερικό και η μετάπτωση της πανεπιστημιακής κουλτούρας σε λογικές μάντζμεντ και branding (Münch, 2014).

Το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα αναπλαισιώνει σχολεία και πανεπιστήμια ως επιχειρηματικές οντότητες: η σχολική αποτυχία αποδίδεται σε ατομική ανεπάρκεια και όχι σε δομικές συνθήκες, ενώ η αυξημένη οργανωτική αυτονομία –παρά τα καινοτόμα προτάγματά της– εντείνει την ανομοιογένεια και διογκώνει κοινωνικές ανισότητες (Kromydas, 2017· Ball, 2012). Ο Phil Brown (2013· Brown, Lauder, & Cheung, 2020), με το βρετανικό παράδειγμα, διατυπώνει την «παγίδα ευκαιριών»: η νεοφιλελεύθερη οπτική δεν εγγυάται την ισότητα, αλλά εντείνει τον ανταγωνισμό για θέσεις εργασίας, οι οποίες ωστόσο περιορίζονται σημαντικά. Παρά τη ρητορική περί πολλαπλασιασμού ευκαιριών, οι ανισότητες επιμένουν και τα εκπαιδευτικά οφέλη δεν πραγματώνονται στον αναμενόμενο βαθμό, ιδίως για τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις.

Συνοπτικά, η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων επαναπροσδιορίζει τη διάκριση δημόσιου-ιδιωτικού. Τα υβριδικά σχήματα κράτους-αγοράς μπορούν δυνητικά να φέρουν εξωστρέφεια και καινοτομία, αλλά ενέχουν κινδύνους ανισοτήτων, εμπορευματοποίησης και υποχώρησης ποιότητας/ισοτιμίας τίτλων.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Η διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής ανώτατης εκπαίδευσης συνιστά πεδίο εκτεταμένης επιστημονικής διερεύνησης. Οι όροι «δημόσιος», «κρατικός» και «ιδιωτικός» διαφοροποιούνται ουσιαδώς ανά εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθιστώντας την εννοιολογική τους αποσαφήνιση πολυσύνθετη (Marginson, 2018, 2025). Στην προσπάθεια αποσαφήνισης των όρων, ο Samuelson (1954, αναφ. στο Marginson, 2018) διακρίνει τη φύση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε «αγοραία» και «μη αγοραία»: η δεύτερη συναρτάται με το συλλογικό συμφέρον, την απουσία ανταγωνισμού και την προαγωγή ισότητας και ακαδημαϊκής ελευθερίας. Ο Marginson (2018, 2025) καταλήγει ότι το «δημόσιο» στην ανώτατη εκπαίδευση συγκροτείται πρωτίστως ως πολιτική –και όχι αμιγώς οικονομική– επιλογή. Στο πλαίσιο αυτό, δημόσια και ιδιωτική διάσταση είναι αλληλένδετες, καθώς τα πανεπιστήμια παράγουν ταυτόχρονα δημόσια και ιδιωτικά αγαθά: συνεπώς, η πολιτική

οφείλει να ισορροπεί μεταξύ της διασφάλισης του δημοσίου συμφέροντος και της αναγνώρισης του ρόλου των ιδιωτικών κινήτρων στην καινοτομία και την ανάπτυξη. Σύμφωνα με την UNESCO (2021), περίπου το ένα τρίτο των φοιτητών παγκοσμίως φοιτά σε μη κρατικούς παρόχους· σε πολλές χώρες, ο ιδιωτικός τομέας απορροφά τη ζήτηση και στηρίζει τη μαζικοποίηση όταν συνδυάζεται με αξιόπιστη διασφάλιση ποιότητας.

Μέρος της βιβλιογραφίας τονίζει αυτή την εξισορροπτική στάση. Χαρακτηριστικά, οι Soon, Lim και Ismail (2021), αξιοποιώντας δεδομένα από τη Μαλαισία και συναφή συστήματα, καταλήγουν ότι παρά τις ελάχιστες διαφοροποιήσεις στις μισθολογικές απολαβές και δεξιότητες, δεν τεκμηριώνεται ισχυρή ένδειξη ότι υπάρχει ουσιαστική διάκριση μεταξύ των αποφοίτων δημόσιων και ιδιωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, οι Hafeez και Mayah (2024) προσεγγίζουν την ιδιωτικοποίηση με επιφυλακτική ουδετερότητα, επισημαίνοντας πιθανές θετικές μεταβολές υπό αυστηρές πολιτικές ποιότητας, ισότητας και διασφάλισης κοινωνικής αποστολής· σημειώνουν ότι διευρύνονται η πρόσβαση και οι επιλογές των φοιτητών, ενισχύονται ο υγιής ανταγωνισμός και η διάχυση καλών πρακτικών, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνεται η αντιστοίχιση σπουδών με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Από την άλλη, πλούσια είναι η διεθνής βιβλιογραφία που τονίζει τις επιζήμιες συνέπειες της ιδιωτικοποίησης (Boliver & Promenzio, 2025· Stamelos & Kavasakalis, 2015). Ο O'Connell (2024) σημειώνει ότι οι πρακτικές ακαδημαϊκού καπιταλισμού, παρότι προσπορίζουν πόρους και κύρος, δύνανται να αλλοιώσουν την αποστολή και τον κοινωνικό ρόλο των πανεπιστημίων. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, τόσο τα ιδιωτικά όσο και τα δημόσια ιδρύματα προσανατολίζονται στην αγορά εργασίας με έμφαση στην εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης, στα δίδακτρα και στην προσέλκυση φοιτητών-πελατών (Boliver & Promenzio, 2025). Ο Gasser (2024) υπογραμμίζει ότι οι νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις αναδιαμορφώνουν δομικά τον πανεπιστημιακό χαρακτήρα προς όρους μάνατζμεντ και οικονομικής αποδοτικότητας, ενώ η Morley (2023) περιγράφει την εξέλιξη ως «αποικιοποίηση» που περιορίζει τον δημόσιο χαρακτήρα και οξύνει ανισότητες. Στον Καναδά, οι McConvey και Guha (2024) επισημαίνουν ότι ολοένα περισσότερες διοικητικές αποφάσεις στα πανεπιστήμια ανατίθενται σε εργαλειακού τύπου συστήματα λήψης αποφάσεων, με ενίσχυση πρακτικών ελέγχου και αναπαραγωγή ανισοτήτων. Στο ελληνικό συγκείμενο, η μελέτη των Photopoulos και συνεργατών (2025) ανέδειξε μια αντίθεση ανάμεσα σε μια θετική, κυβερνητικά υποστηριζόμενη εικόνα και σε μια που εστιάζεται στην κοινωνική και οικονομική κριτική. Σε επίπεδο φοιτητών, κυριαρχεί έντονη αντίθεση στην ίδρυση ιδιωτικών ιδρυμάτων, με ανησυχίες για τη διάβρωση της ισότητας πρόσβασης και την υποδεέστερη ποιότητα συγκριτικά με

τα δημόσια πανεπιστήμια. Περαιτέρω, σειρά μελετών (Sounlis & Gounari, 2019· McAfee, 2024) προειδοποιεί ότι η μακρά επικράτηση του νεοφιλελευθερισμού δύναται να ωθήσει προς αυταρχικότερα πανεπιστημιακά μοντέλα, υπονομεύοντας τη θεμελιώδη κοινωνική αποστολή του πανεπιστημίου.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα έρευνα υιοθετεί τη θεματική ανάλυση περιεχομένου, εφαρμοσμένη στο σώμα της δημόσιας διαβούλευσης επί του υπό ψήφιση νομοσχεδίου για την ίδρυση μη κρατικών, μη κερδοσκοπικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Ως μέθοδος, η θεματική ανάλυση περιεχομένου συνιστά ερευνητική τεχνική που αποσκοπεί στην αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του πρόδηλου περιεχομένου της επικοινωνίας (Berelson, 1952: 18, αναφ. στο Bryman, 2017: 323).

Η διαδικασία περιέλαβε: (α) τον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων νοημάτων μεταξύ των αναφορών, και (β) την ομαδοποίηση των αναφορών σε θεματικές κατηγορίες και υποκατηγορίες, σύμφωνα με την τυπολογία των Braun και Clarke (2006, αναφ. στο Πουρκός, 2015: 114). Παράλληλα, κάθε αναφορά κωδικοποιήθηκε ως προς τη χροιά της –θετική ή αρνητική– σε σχέση με το υπό συζήτηση νομοσχέδιο, προς αποτύπωση των στάσεων υπέρ/κατά της θεσμοθέτησής του. Αναλύθηκαν 650 σχόλια, τα οποία παρήγαγαν 1337 επιμέρους αναφορές. Οι αναφορές ομαδοποιήθηκαν βάσει συγκλινουσών σημασιών και επαναλαμβανόμενων θεματικών μοτίβων, περιλαμβάνοντας πέντε ευρείες κατηγορίες, όπως αναλύονται στη συνέχεια.

Ως προς το δείγμα, στη διαβούλευση συμμετείχαν ποικίλοι φορείς και μεμονωμένα άτομα, αντανakλώντας ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων: φοιτητικοί σύλλογοι, σύλλογοι ακαδημαϊκών και μέλη ΔΕΠ, ανεξάρτητοι ακαδημαϊκοί και φοιτητές, η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (ΠΣΔΕΠ), σύλλογοι φροντιστών (ΟΕΦΕ), επαγγελματικά επιμελητήρια, δικηγορικοί και νομικοί σύλλογοι, ενώσεις γονέων μαθητών και φοιτητών εντός/εκτός Ελλάδας, η Πανελλήνια Ένωση Αναγνωρισμένων Κολλεγίων, ο Σύλλογος Εκδοτών Επιστημονικών Βιβλίων (ΣΕΕΒΙ) και ο Πανελλήνιος Σύλλογος Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (ΠΑΣΕΔΙΠ).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η θεματική ανάλυση του δημόσιου διαλόγου για την ίδρυση μη κρατικών ΑΕΙ αποτύπωσε ένα συνεκτικό –και κατά πλειονότητα επιφυλακτικό– πλαίσιο θέσεων. Στο

σύνολο, προέκυψαν πέντε κεντρικές κατηγορίες: Εκπαιδευτικά ζητήματα (N=407, 31,1%), Νομικά ζητήματα (N=393, 30,1%), Κοινωνικά ζητήματα (N=226, 17%), Διοικητικά ζητήματα (N=192, 14,7%) και Διεθνές πλαίσιο (N=86, 7,1%). Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι υποκατηγορίες που προέκυψαν για τις δύο πρώτες κύριες κατηγορίες, καθώς και οι θετικές –υπέρ του νομοσχεδίου– και αρνητικές –κατά του νομοσχεδίου– δηλώσεις.

Πίνακας 1. Νομικά ζητήματα & διοικητικά ζητήματα

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	N	%	+	-
1. Νομικά ζητήματα	393	30,1%	37,1%	62,7%
1.1. Σύνταγμα	278	21,8%	32,2%	67,4%
1.1.1. Συνταγματικότητα	182	14,7%	24,3%	75,7%
1.1.2. Αναθεώρηση Συντάγματος	39	2,9%	23,1%	76,9%
1.1.3. Σύνοψη με το Διεθνές Δίκαιο	57	4,2%	66,1%	33,9%
1.2. Δικαιώματα	115	8,3%	47,8%	52,2%
1.2.1. Δυνατότητα επιλογής σπουδών	52	3,9%	84,6%	15,4%
1.2.2. Επαγγελματικά δικαιώματα	63	4,4%	16,9%	83,1%
2. Διοικητικά ζητήματα	192	14,7%	25%	75%
2.1. Διαφάνεια/Αξιοκρατία	83	6,1%	19,5%	80,5%
2.2. Έλεγχος και αξιολόγηση	25	2,4%	20,8%	79,2%
2.3. Οικονομική διαχείριση	84	6,2%	32,5%	67,5%
2.3.1. Χρηματοδότηση	47	3,5%	19,1%	80,9%
2.3.2. Άλλα οικονομικά ζητήματα	37	2,7%	27,7%	72,3%

Η πρώτη θεματική κατηγορία περιλαμβάνει δύο υποκατηγορίες: «Σύνταγμα» και «Δικαιώματα». Στην υποκατηγορία «Σύνταγμα», στις δύο πρώτες υπο-υποκατηγορίες υπερίσχυαν οι αρνητικές δηλώσεις (*Συνταγματικότητα* -75,7% και *Αναθεώρηση Συντάγματος* -76,9%)· στην τρίτη υπο-υποκατηγορία, που τονίζει την ανάγκη σύγκλισης του ελληνικού δικαίου με το ευρωπαϊκό, υπερίσχυαν οι θετικές δηλώσεις (*Σύνοψη με διεθνές δίκαιο* +66,1%). Ο κυρίαρχος άξονας του διαλόγου εστιάζεται στη συμβατότητα με το άρθρο 16 και στην προστασία της δημόσιας, δωρεάν, ισότιμης πρόσβασης στην παιδεία:

«Η αντισυνταγματικότητα του εν λόγω νόμου είναι τόσο προφανής που κάνει τους πάντες να απορούν με την ιδεοληψία που διακρίνει τους εμπνευστές του. Δεν μπορείτε να υποτιμάτε τη νοημοσύνη του ελληνικού λαού με τέτοιο απροκάλυπτο τρόπο».

Απεναντίας, όσοι υποστήριξαν τη σύνδεση με το διεθνές δίκαιο τονίζουν χαρακτηριστικά:

«Εφόσον όντως προκύπτει από το πρωτογενές ή δευτερογενές ενωσιακό δίκαιο η υποχρέωση ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, η συνταγματική αναθεώρηση πριν την αντίστοιχη νομοθέτηση είναι η ορθότερη, κατά τη γνώμη μου».

Στο θεματικό πεδίο των «Δικαιωμάτων» (N=115) καταγράφεται πλειοψηφία επιφυλάξεων (-52,2%) ως προς την προστασία της εκπαιδευτικής ισονομίας και των επαγγελματικών δικαιωμάτων (-83,1%):

«Ποια κοινωνία ονειρεύεστε με παιδιά δύο ταχυτήτων; Που αυτός/αυτή που γράφει 8 στις πανελλήνιες θα σπουδάξει να γίνει γιατρός με πτυχίο ισότιμο με κάποιον/α που χρειάστηκε να γράψει 19,5; Θα έρθουν δηλαδή τα πανεπιστήμια της Κύπρου, που δεν υπάρχουν πουθενά στις διεθνείς αξιολογήσεις, να προσφέρουν “ισότιμες σπουδές και τίτλους” στην Ελλάδα για τους μαθητές κάτω της βάσης;»

Η κεντρική ιδέα είναι ότι η πρόσληψη της ανώτατης εκπαίδευσης με λογικές αγοράς δύναται να επιφέρει διάβρωση της επιστημονικής αξιοπιστίας και ανισότητες πρόσβασης. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί μια σαφής μειονοτική θετική γραμμή: η «Δυνατότητα επιλογής σπουδών» (N=52) καταγράφει θετικές αναφορές (+84,6%), στοιχείο που συντονίζεται με την παράκαμψη των πανελλαδικών εξετάσεων αλλά και την προσωπική ευχέρεια στην επιλογή του αντικειμένου σπουδών και κατ' επέκταση της σχολής και του τμήματος φοίτησης:

«Τα παιδιά μου δεν θέλω να υποχρεωθούν να γράψουν στις πανελλαδικές, θέλω να πληρώσω για να σπουδάσουν όπου θέλουν με μόνο κριτήριο τις επιθυμίες και τις ικανότητές τους».

«Υπάρχουν παιδιά που επιλέγουν να μην δώσουν πανελλήνιες, αρνούμενα να ενταχθούν στη λογική ενός συστήματος που ευνοεί την παπαγαλία, τη στείρα αποστήθιση και την εξοντωτική και πολυέξοδη προετοιμασία τουλάχιστον από τη Β΄ Λυκείου».

Πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι η δυνατότητα επιλογής σπουδών και ο τρόπος εισαγωγής δέχονται σφοδρή κριτική –όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια–, καθώς συχνά ταυτίζονται με την απουσία ποιοτικών κριτηρίων εισαγωγής και με φαινόμενα αναξιοκρατίας. Η δεύτερη θεματική κατηγορία, τιτλοφορούμενη ως «Διοικητικά ζητήματα», περιέχει σχόλια κατά πλειοψηφία με αρνητικό πρόσημο («Διαφάνεια/Αξιοκρατία» -80,5%, «Ελεγχος & Αξιολόγηση» -79,2%, «Οικονομική διαχείριση» -67,5% και «Χρηματοδότηση» -80,9%). Όσον αφορά τη χρηματοδότηση, υποστηρίζεται ότι η πρόσβαση ιδιωτικών ιδρυμάτων σε δημόσιους πόρους μπορεί να

Πίνακας 2. Εκπαιδευτικά και φοιτητικά ζητήματα

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	N	%	+	-
3. Εκπαιδευτικά ζητήματα	407	1,1%	22,1%	77,9%
3.1. Ποιότητα παρεχόμενης εκπαίδευσης	267	22%	18,5%	81,5%
3.1.1. Ποιότητα εκπαιδευτικού προσωπικού	65	5,1%	14,5%	85,5%
3.1.2. Υποδομές	20	1,9%	35,3%	64,7%
3.1.3. Ποιότητα προγραμμάτων σπουδών	68	5,5%	15,5%	84,5%
3.1.4. Ποιότητα παρεχόμενων τίτλων σπουδών	114	9,5%	5,3%	94,7%
3.2. Φοιτητικά ζητήματα	140	9,1%	29,3%	70,7%
3.2.1. Τρόπος εισαγωγής	90	5,8%	31%	69%
3.2.2. Παρεχόμενες υπηρεσίες	38	2,4%	13,2%	86,8%
3.2.3. Εκπροσώπηση και σύλλογοι φοιτητών	12	0,9%	25%	75%

ανακατανείμει την κρατική δαπάνη εις βάρος των δημόσιων ΑΕΙ, επιτείνοντας την υποχρηματοδότηση:

«Αυτό θα μειώσει περαιτέρω τους ήδη περιορισμένους πόρους που κατευθύνονται προς τα δημόσια πανεπιστήμια και θα καταστήσει το δημόσιο βασικό χρηματοδότη των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Θα έχουμε δηλαδή το οξύμωρο οι φορολογούμενοι να πληρώνουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, τα οποία από την πλευρά τους θα επιβάλλουν υπέρογκα δίδακτρα στα παιδιά των φορολογουμένων».

Επιπλέον, αμφισβητείται έντονα ο μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας των μη κρατικών πανεπιστημίων:

«Άρθρο 131 (παρ. γ): Ποια είναι τα “ιδιωτικά χρηματοδοτικά εργαλεία” που θα χρησιμοποιούνται; Θα μπορούσε π.χ. να εισαχθεί και στο χρηματιστήριο, άρα να έχει μετόχους, οι οποίοι θα αναμένουν διανεμημένα κέρδη;»

Τέλος, ο δημόσιος λόγος καταγράφει σοβαρές επιφυλάξεις για την επαρκή τεκμηρίωση των επιπτώσεων και για την ποιότητα του διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στη βάση των δεδομένων περί διαφάνειας/αξιοκρατίας (-80,5%) και ελέγ-

χου/αξιολόγησης (-79,2%), η ανησυχία αφορά όχι την αρχή της αξιολόγησης, αλλά τον τρόπο: απαιτούνται ανεξάρτητες αρχές, δημόσια διαθέσιμα κριτήρια και τακτική πιστοποίηση υπό ενιαίο εθνικό πλαίσιο:

*«Άρθρο 155: Ποιες ακριβώς θα είναι οι αρμοδιότητες της ΕΘΑΑΕ; Απλώς θα εγκρίνει τυφλά ό,τι πρόγραμμα σπουδών θα καταθέτει το παράρτημα και θα έχει εγκρίνει το μητρικό ίδρυμα; Δεν θα συγκρίνεται με αντίστοιχα προγράμματα σπουδών των δημόσιων πανεπιστημίων με σκοπό να υπάρχουν κάποια *minimum* κριτήρια; Θα έχουμε κι εδώ δυο μέτρα και δυο σταθμά;»*

Ο Πίνακας 2 δείχνει τις υποκατηγορίες που προέκυψαν για τις δύο επόμενες κύριες κατηγορίες, καθώς και το ποσοστό των θετικών και αρνητικών δηλώσεων. Όσον αφορά την τρίτη θεματική κατηγορία σχετικά με τα εκπαιδευτικά ζητήματα (N=407), η πλειοψηφία των υποκατηγοριών έχει αρνητικό πρόσημο («ποιότητα παρεχόμενης εκπαίδευσης» -81,5%). Τα ποιοτικά επιχειρήματα για «μαζική παραγωγή» πτυχίων και υποβάθμιση ακαδημαϊκών προδιαγραφών ενοποιούνται με τα αριθμητικά δεδομένα· ο πληθωρισμός τίτλων αντιμετωπίζεται ως πολύ πιθανός κίνδυνος για την αξία των προσόντων και τα εργασιακά δικαιώματα:

«Τα άνευ κύρους (διεθνώς) ιδιωτικά μπορεί να φαίνονται ελκυστικά ως εύκολη λύση για σπουδές κοντά στο σπίτι, αλλά θα είναι μια “καταδίκη” για τα παιδιά. Πολλά χρήματα για ένα πτυχίο χωρίς αξία και κανένα αντίκρισμα».

«Το πτυχίο μετατρέπεται σε ένα ακόμα “χαρτί” στη ζούγκλα της αγοραπωλησίας πτυχίων και τίτλων σπουδών. Θα πρέπει να κυνηγάμε ακόμα περισσότερα, ακόμα και επί πληρωμή πιστοποιητικά και σεμινάρια, για να μπορέσουμε να επιβιώσουμε, αφού μεγαλώνει η κατηγοριοποίηση των πτυχίων, με τους απόφοιτους να ανταγωνίζονται για μια θέση εργασίας, συμπιέζοντας τα εργασιακά, μισθολογικά, επαγγελματικά δικαιώματα όλων προς τα κάτω».

Στο υποσύνολο των φοιτητικών ζητημάτων (N=140), η μεγαλύτερη ένταση αφορά τις «παρεχόμενες υπηρεσίες» (-86,8%), τον «τρόπο εισαγωγής» (-69%), με τις επικριτικές θέσεις να επισημαίνουν ότι το προτεινόμενο σχήμα θα επιτρέπει την είσοδο φοιτητών που δεν διαθέτουν την απαιτούμενη ακαδημαϊκή ικανότητα, τη γνωστική επάρκεια και το προαπαιτούμενο υπόβαθρο, με κίνδυνο υποβάθμισης του επιπέδου σπουδών και διάρρηξης της αδιάβλητης επιλογής. Το επιχειρήμα περί «δύο ταχυτήτων» πρόσβασης (αυστηρή επιλογή στα δημόσια με διαγωνιστικά κριτήρια, ελάχιστη βάση στα ιδιωτικά και δυνατότητα ευχερούς επιλογής σπουδών) τεκμηριώνεται έτσι και εμπειρικά:

Πίνακας 3. Κοινωνικά ζητήματα και διεθνές πλαίσιο

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	N	%	+	-
4. Κοινωνικά ζητήματα	226	17%	23,8%	75,8%
4.1. Κοινωνικές ανισότητες	80	6%	6,2%	93,8%
4.2. Αναδιανομή φοιτητών	31	2,2%	18,4%	81,6%
4.2.1. Ερμημοποίηση περιφέρειας	20	1,4 %	0%	100 %
4.2.2. Υπερσυγκέντρωση σε μεγάλα αστικά κέντρα	11	0,8 %	9,1 %	90,9 %
4.3. Brain drain	92	7,6%	52,2%	47,8%
4.4. Πληθωρισμός πτυχίων	23	1,2%	0%	100%
5. Διεθνές πλαίσιο	86	7,1%	72,1%	27,9%

«Για να εισαχθεί κανείς σε σχολές όπως η Νομική ή η Ιατρική, χρειάζεται μυαλό, γνωστικό υπόβαθρο και σκληρή δουλειά. Για τους συντάκτες του νόμου, όπως φαίνεται, αρκούν τα χρήματα της οικογένειας και η βάση τού 10 (ή και πιο κάτω). Κι αυτό στο όνομα του δικαιώματος στη γνώση. Αναρωτιέμαι αν κι εσείς οι ίδιοι έχετε πειστεί από τους ευφημισμούς σας».

Στην τέταρτη θεματική κατηγορία, αυτή των κοινωνικών ζητημάτων (N=226), κυριαρχούν οι αρνητικές δηλώσεις (-75,8%). Οι υποκατηγορίες που προέκυψαν κατά τη θεματική ανάλυση του περιεχομένου παρουσιάζονται στον Πίνακα 3. Σε όλες σχεδόν τις υποκατηγορίες κυριαρχούν οι αρνητικές δηλώσεις («κοινωνικές ανισότητες» -93,8%, «επίσης ερμημοποίηση περιφέρειας» -100%, «αναδιανομή φοιτητών» -81,6% και «υπερσυγκέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα» -90,9%):

«Μαζί με τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα λειτουργούν και τα δημόσια πανεπιστήμια ακόμα περισσότερο με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, θα διευρύνεται η αγορά πτυχίων και τίτλων σπουδών. Θα αφεθούν χιλιάδες παιδιά φτωχών λαϊκών οικογενειών έξω από τα πανεπιστήμια, οξύνοντας τις ταξικές ανισότητες στην εκπαίδευση. Αυτές είναι οι τραγικές συνέπειες των ιδιωτικοποιήσεων, όπως είδαμε στην πανδημία και στα Τέμπεη».

Μόνο μια υπο-υποκατηγορία έχει οριακά θετικό πρόσημο, το «brain drain» (+52,2%), αναφερόμενη στη σημασία της επιστροφής των νέων από το εξωτερικό:

«Αν οι Έλληνες φοιτητές σταματήσουν να φεύγουν στο εξωτερικό, διότι πλέον θα δίνονται σε όλους η ευκαιρία να σπουδάσουν αυτό που πραγματικά αγαπάνε, τα έξοδα που θα έκαναν στο εξωτερικό τώρα θα μένουν στην εγχώρια αγορά. Μάλιστα, θα κοστίζει και λιγότερο στις οικογένειες των φοιτητών αυτών».

Ωστόσο, ο αντίθετος άξονας του διαλόγου προβάλλει το επιχείρημα ότι η εκροή νέων σχετίζεται πρωτίστως με τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της τελευταίας δεκαπενταετίας, άρα η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση καθαυτή δεν αρκεί χωρίς ευρύτερες πολιτικές απασχόλησης και συνοχής:

«Επαναπατρισμός φοιτητών: πρόκειται για αστικό μύθο που δεν θα γίνει ποτέ. Γιατί ένα μεγάλο μέρος αυτών σπουδάζει σε σημαντικά πανεπιστήμια του εξωτερικού, δεν θα έρθει να σπουδάσει στα παραρτήματα της Κύπρου. Εκτός αν έχετε την ψευδαίσθηση πως θα έρθει το MIT, το οποίο έχει τους καλύτερους φοιτητές στον κόσμο, για να πάρει τα Ελληνόπουλα που έχουν γράψει κάτω από τη βάση στις πανελλήνιες».

Η υποκατηγορία «Διεθνές πλαίσιο» (N=86) καταγράφει 72,1% θετικές δηλώσεις και λειτουργεί ως θεσμική γέφυρα όσων υποστηρίζουν την ανάγκη εκσυγχρονισμού και εναρμόνισης με ευρωπαϊκές πρακτικές. Αποτέλεσε μια διακριτή κατηγορία, χωρίς υποκατηγορίες και αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι ο έλεγχος θεωρητικού/εμπειρικού κορεσμού δεν ανέδειξε διακριτά υπομοτίβα με αυτοτελή ερμηνευτική αξία, οπότε διατηρήθηκε ως διακριτή, αδιαίρετη ενότητα για λόγους μεθοδολογικής απλότητας:

«Πρωθείται επομένως τώρα, ως καινοτομία, ένα νομοσχέδιο για την ενίσχυση της διασυνοριακής εκπαίδευσης και της συνεργασίας με ξένα πανεπιστήμια, κάτι που στην ελληνική πραγματικότητα υπάρχει, πρεσβεύουν και υπηρετούν τα κολέγια για περισσότερα από 30 χρόνια(!). Το μόνο που θα είχε να κάνει το αρμόδιο Υπουργείο είναι να αναγνωρίσει αυτούς τους ξένους τίτλους και ακαδημαϊκά ως όφειλε».

Είναι εμφανές ότι οι παρούσες θέσεις εντάσσονται στη θετική γραμμή του «Διεθνούς πλαισίου» (+72,1%): πλαισιώνει το νομοσχέδιο ως εναρμόνιση με ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πρακτικές, ενίσχυση της εξωστρέφειας των πανεπιστημίων και των διεθνών συνεργασιών, καθώς και ευθυγράμμιση του ελληνικού πανεπιστημιακού χώρου με όσα ισχύουν στην Ευρώπη επί δεκαετίες.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ευρήματα της δημόσιας διαβούλευσης αποτυπώνουν ένα πολωμένο τοπίο, με σαφή υπεροχή των επικριτικών και επιφυλακτικών στάσεων στα εκπαιδευτικά, διοικητικά, κοινωνικά και νομικά ζητήματα και, ταυτόχρονα, μια μειονοτικά θετική γραμμή που εστιάζεται στην ελευθερία επιλογών και στη σύγκλιση με το ευρωπαϊκό δίκαιο. Η διάταξη αυτή ευθυγραμμίζεται συστηματικά με το δίπολο «δημόσιο αγαθό-αγορά» (Marginson, 2018, 2025), το οποίο δεν συνιστά αφηρημένη ιδεο-

λογική διάσταση, αλλά πρίσμα ανησυχιών για τη συνταγματική κατοχύρωση της δημόσιας εκπαίδευσης (άρθρο 16), την προστασία των δικαιωμάτων και την αποστολή του πανεπιστημίου ως θεσμού κοινωνικής συνοχής. Η ένταση γύρω από τη «συνταγματικότητα» υποδηλώνει ότι η οριοθέτηση του «δημόσιου» στην ανώτατη εκπαίδευση προσλαμβάνεται πρωτίστως ως πολιτική επιλογή με βαριές κοινωνικές συνέπειες, ιδίως όταν η εγκαθίδρυση υβριδικών καθεστώτων κράτους-αγοράς επηρεάζει κανόνες ισονομίας και επαγγελματικών δικαιωμάτων.

Στο πεδίο της ποιότητας σπουδών, η μελέτη ευθυγραμμίζεται με τη διεθνή βιβλιογραφία περί «ακαδημαϊκού καπιταλισμού» (Slaughter & Leslie, 1997· Slaughter & Rhoades, 2004). Εκφράζεται ανησυχία για πληθωρισμό τίτλων και συμπίεση ακαδημαϊκών απαιτήσεων που δύνανται να υποσκάψουν τον δημόσιο χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης (Münch, 2014· Jessop, 2017· Cantwell, Kauppinen, & Slaughter, 2016).

Η κριτική ως προς τη διαφάνεια και τη χρηματοδότηση εδράζεται σε φόβους «θεσμικής αστάθειας»: τα υψηλά ποσοστά αρνητικότητας σε «διαφάνεια/αξιοκρατία» και «έλεγχο/αξιολόγηση» υποδηλώνουν ότι το διακύβευμα δεν είναι η αρχή της αξιολόγησης, αλλά η αξιοπιστία της. Όσο ενισχύονται αγοραίοι μηχανισμοί, τόσο καθίστανται επιτακτικές ισχυρές ρυθμιστικές δικλίδες –δημόσια και προδιαγεγραμμένα κριτήρια, ανεξαρτησία αξιολογητών, περιοδική πιστοποίηση–προκειμένου η θεσμική προσαρμογή να μην εκληφθεί ως απορρύθμιση (Marginson, 2018). Η συνοδευτική ανησυχία περί ανακατανομής δημόσιων πόρων εις βάρος των δημόσιων ΑΕΙ φωτίζει τον κίνδυνο μιας διπλής ανισότητας (δημόσια vs ιδιωτικά και κεντρικά vs περιφερειακά ιδρύματα), στοιχείο που επανεμφανίζεται με ιδιαίτερη οξύτητα στην κοινωνική/χωρική διάσταση των ευρημάτων.

Και στο κοινωνικό πεδίο αναδεικνύεται σθεναρά η διάσταση της ισότητας και της γεωγραφικής ανακατανομής. Η σχεδόν καθολική αρνητικότητα στην «ερημποίηση περιφέρειας» και η πολύ υψηλή αρνητικότητα για την «υπερσυγκέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα» συνάδουν με τη διάγνωση ότι οι περιφερειακές δομές είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε αναδιατάξεις πόρων και φοιτητικών ροών.

Η έντονη ανησυχία για τη διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων συναντά τη συγκριτική κοινωνιολογική επιχειρηματολογία περί «παγίδας ευκαιριών» (Brown, 2013· Brown, Lauder, & Cheung, 2020): η διεύρυνση της πρόσβασης χωρίς ισχυρά μέτρα ισότητας και χωρίς βελτίωση των ευρύτερων συνθηκών απασχόλησης είναι δυνατόν να εγκλωβίσει τους αποφοίτους σε αναντιστοιχίες προσόντων-θέσεων εργασίας. Υπό το ίδιο πρίσμα ερμηνεύεται και η αμφίσημη αξιολόγηση του brain drain: παρότι η οριακή πλειοψηφία προσδοκά ότι το νέο μείγμα ιδρυμάτων μπορεί να συγκρατήσει αποφοίτους, ένα σημαντικό τμήμα του διαλόγου αμφισβη-

τεί αυτή τη δυναμική και επιπλέον αποδίδει την εκροή κυρίως στις οικονομικές/κοινωνικές συνθήκες της τελευταίας δεκαπενταετίας· συνεπώς, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση θεωρείται αναγκαία, αλλά όχι ικανή συνθήκη άνευ κριτηρίων ποιότητας, συμπληρωματικών πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής.

Η θετική στάση απέναντι στο «διεθνές πλαίσιο» λειτουργεί ως επιχείρημα εκ-συγχρονισμού και εναρμόνισης με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Η συζήτηση ωστόσο προειδοποιεί –σε συνάφεια με τον Marginson– ότι η μεταφορά προτύπων δεν είναι μηχανική: μόνο υπό αυστηρή πιστοποίηση, διαφανή αξιολόγηση και ρητές ρήτρες ισότητας μπορεί η διεθνοποίηση να μετασχηματιστεί σε ουσιαστική ποιοτική αναβάθμιση και όχι σε πρόσχημα εμπορευματοποίησης.

Συμπερασματικά, η δημόσια διαβούλευση επισημαίνει ότι η ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης κατά το πρότυπο του νεοφιλελεύθερου μοντέλου δεν αποτελεί κατά βάση αναγκαία μεταρρύθμιση, όσο, θα λέγαμε, αμφιλεγόμενο βήμα που χρειάζεται μελέτη υπό αναλυτικότερη κριτική προσέγγιση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Altbach, P. G. (2016). *Global Perspectives on Higher Education*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Ball, S. J. (2012). *Global Education Inc.: New policy networks and the neo-liberal imaginary*. London: Routledge.
- Becker, G. S. (1964). *Human Capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. National Bureau of Economic Research, Inc. <https://econpapers.repec.org/RePEc:nbr:nberbk:beck-5>
- Boliver, V., & Promenzio, L. (2025). The hyper-commodification of higher education in England in cross-nationally comparative perspective. *Higher Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s10734-025-01459-3>
- Brown, P. (2013). Education, opportunity and the prospects for social mobility. *British Journal of Sociology of Education*, 34(5-6), 678-700.
- Brown, P., Lauder, H., & Cheung, S. Y. (2020). *The Death of Human Capital?: Its failed promise and how to renew it in an age of disruption*. Oxford: Oxford University Press.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας* (5η έκδ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Cantwell, B., Kauppinen, I., & Slaughter, S. (Eds.). (2016). *Academic Capitalism in the Age of Globalization*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Gasser, R. B. (2024). Neoliberalism in academia: Reflections from a parasitologist. *Parasites & Vectors*, 17, 487. <https://doi.org/10.1186/s13071-024-06574-1>
- Hafeez, S., & Mayah, K. (2024). Exploring the evolving ecosystem of higher education worldwide. *International Journal of Private Higher Education*, 3(1), 1-20. <https://doi.org/10.60166/urgq2501>

- Jessop, B. (2017). Varieties of academic capitalism and entrepreneurial universities. *Higher Education*, 73(6), 853-870. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0120-6>
- Kremmyda, S. (2013). Educational conflicts concerning private universities in Greece. *Educate*, 13(1), 18-33.
- Kromydas, T. (2017). Rethinking higher education and its relationship with social inequalities: Past knowledge, present state and future potential. *Palgrave Communications*, 3(1), 1. <https://doi.org/10.1057/s41599-017-0001-8>
- Levy, D. C. (2018). Global private higher education: An empirical profile of its size and geographical shape. *Higher Education*, 76(4), 701-715. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0221-8>
- Marginson, S. (2018). Public/private in higher education: A synthesis of economic and political approaches. *Studies in Higher Education*, 43(2), 322-337. <https://doi.org/10.1080/03075079.2016.1168797>
- Marginson, S. (2025). Problems of the public good in higher education. *Higher Education*, 87(6), 1247-1263. <https://doi.org/10.1007/s10734-024-01341-8>
- McAfee, N. (2024). From neoliberal to authoritarian: The new playbook of higher education. *Post-Neoliberalism: Pathways for transformative economics and politics*. <https://www.postneoliberalism.org/articles/from-neoliberal-to-authoritarian-the-new-playbook-of-higher-education>
- McConvey, K., & Guha, S. (2024). "This is not a data problem": Algorithms and power in public higher education in Canada. *CHI '24: Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, Article 16, pp. 1-14. <https://doi.org/10.1145/3613904.3642451>
- Morley, C. (2023). The systemic neoliberal colonisation of higher education: A critical analysis of the obliteration of academic practice. *The Australian Educational Researcher* 51(2). <https://doi.org/10.1007/s13384-023-00613-z>
- Münch, R. (2014). *Academic Capitalism: Universities in the global struggle for excellence*. New York: Routledge.
- O'Connell, D. R. (2024). The emergence of academic capitalism at a teaching university. *Critical Questions in Education*, 15(1), 1-18. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1409579.pdf>
- Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*. <https://hdl.handle.net/11419/582>
- Photopoulos, P., Trizonis, V., Tsakiridis, O., & Metafas, D. (2025). Contrasting Images of Private Universities. *Open Education Studies*, 7(1), 20250075. <https://doi.org/10.1515/edu-2025-0075>
- Psacharopoulos, G. (2003). The social cost of an outdated law: Article 16 of the Greek constitution. *European Journal of Law and Economics*, 16(2), 123-137. <https://doi.org/10.1023/A:1024117632649>
- Samuelson, P. A. (1954). The pure theory of public expenditure. *The Review of Economics and Statistics*, 36(4), 387-389. <https://doi.org/10.2307/1925895>

- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1-17.
- Slaughter, S., & Leslie, L. L. (1997). *Academic Capitalism: Politics, policies, and the entrepreneurial university*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Slaughter, S., & Rhoades, G. (2004). *Academic CAPITALISM and the New Economy: Markets, state, and higher education*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Soon, J. J., Lim, H., & Ismail, R. (2021). Of higher salaries and superior skills: Comparing the worth of public and private university education. *Journal of Education and Work*, 34, 217-231.
- Souvlis, G., & Gounari, P. (2019). State and universities in Greece, 1974-2018 from the demand for democratization to the constellation of Neoliberalism. *Critical Education*, 10(12), 1-19. <https://doi.org/10.14288/ce.v10i12.186427>
- Stamelos, G., & Kavasakalis, A. (2015). Private higher education in Greece: An area of tension between national and international education policies. In K. Joshi & S. Paivandi (Eds.), *Private Higher Education: A global perspective* (pp. 106-138). Delhi: B.R. Publishing Corporation.
- Σταμέλος, Γ. (2020). *Μετασχηματίζοντας την Ανώτατη Εκπαίδευση: Η εκδημοκρατικοποίηση του Πανεπιστημίου και τα όριά της*. Δίκτυο HepNet: Πάτρα.
- UNESCO. (2021). *Global Education Monitoring Report 2021/2: Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?* UNESCO. <https://gem-report-2021.unesco.org/non-state-actors-in-education>